

Živá data a skryté souvislosti

Ekonomové trhu práce zkoumají skoro celý život, od kolébky po hrob.

Souvislost mezi obezitou a pracovní výkonností nebo příčinný vztah mezi vzděláním a sklonem ke kouření. I o tom se diskutovalo na letošním akademickém setkání ekonomů trhu práce, které se vůbec poprvé uskutečnilo v České republice. Zastřešující organizace - Evropská asociace ekonomů trhu práce (EALE) - byla založena v roce 1989 jako mladší sestra slavnější americké asociace SOLE (Společnost ekonomie práce). V současnosti sdružuje EALE více než 400 akademiků - mezi nimi i několik nositelů Nobelovy ceny za ekonomii - z 25 převážně evropských zemí.

Mezi klasická témata, kterými se ekonomové trhu práce zabývají, pochopitelně patří poptávka a nabídka po práci, nezaměstnanost, ekonomické souvislosti, které utvářejí strukturu mezd, a také dopad sociálních dávek a daní na zaměstnanost, nezaměstnanost a chudobu. Co téma, to zásadní národohospodářský problém s dalekosáhlými vlivy na ekonomické výsledky země, firem a jednotlivců. Ekonomové trhu práce se však často zabývají i tím, co zdánlivě přesahuje jejich obor. Nad širokou teoretickou základnou totiž existuje široká oblast empirického výzkumu, který se rychle rozvíjí ruku v ruce s metodologickým pokrokem ekonometrie. Prudkému rozmachu obou oborů v posledních 15 letech napomohly nejen vymoženosti výpočetní techniky, ale i rostoucí objem dostupných empirických dat.

Diskriminace na trhu práce byla jedním z debatovaných témat letošní pražské konference. Na příkladu Švédska a Británie bylo ukázáno, jaké existují mzdové rozdíly dané například etnickým původem. V Česku už sice existují studie o genderové diskriminaci ve mzdách, ale kvantitativní analýza postavení etnických skupin, která by se opírala o data z terénního výzkumu, zatím chybí. Menší akademický zájem o téma je zřejmě způsoben stále relativně nízkým podílem cizinců u nás.

Ekonomie školství je užitečným vodítkem pro formování vzdělávací politiky. Ekonomové se například zabývají rozsahem »selektivity« vzdělávacích systémů a vlastně všeho, co přispívá k rozdílům ve výsledcích a hodnoceních studujících osob, a snaží se vyčíslit dopady na společenskoekonomické nerovnosti a efektivnost vzdělávacího procesu. Dlouhá řada empirických studií se snaží objasnit, jakou roli hraje například počet žáků ve třídě, nebo jak ovlivňují přínos školy samotní spolužáci. Dopad takových empirických zjištění není čistě akademický. Hraje významnou roli v optimalizaci výdajů na školství, kde většinu nákladů představují platy učitelů. » Část konference byla věnována hledání soukromých i společenských ekonomických výhod (a nevýhod) toho, co se konkrétně na školách učí, tedy přínosu obecných a specifických dovedností, které se vyučují na školách v různém rozsahu a v různých vzdělávacích systémech. Ekonomové se také snaží nalézt odpověď, do jaké míry jsou rozdíly ve výdělích podle dosaženého vzdělání výsledkem investic do lidského kapitálu a do jaké míry jde pouze o důsledek toho, jak vzdělávací systém selektuje chytřejší děti. Laickou veřejnost nejspíš překvapí, že průkazných empirických studií, které by na tyto otázky daly přesvědčivou odpověď, je jako šafránu. Na konferenci však byly zajímavé studie, které se věnovaly analýze soukromých budoucích ekonomických výnosů ze studia cizích jazyků a výpočetní techniky na základní škole. Migrací se zabývalo několik sekcí. A nejen tím, kdo, kde a za jakých podmínek se rozhodne pro emigraci jako cestu za lepším životem. Velkým tématem jsou také makroekonomické a regionální dopady imigrace a ekonomická asimilace imigrantů a generací jejich dětí. S tím úzce souvisí otázka, zda národní sociální sítě v Evropě přitahují imigranty jako sociální magnet, případně jak velké mohou být náklady spojené s harmonizací těchto sítí napříč Evropskou unií.

Mnoho ekonomů zaměřuje svou pozornost i na práci v domácnosti. Zabývají se například tím, co je určující pro rozsah práce v domácnosti a kdo a za jakých okolností se jen baví a odpočívá. Do

těchto analýz vstupuje i v ČR nový fenomén společného zdanění manželů, který možná taková rozhodování v některých domácnostech ovlivní.

Řada účastníků konference se zabývala studiem zaměstnaneckých vztahů uvnitř firem. Snaží se odhalit, v jakém vztahu je pro zaměstnance a management přijatelné snížení mezd uvnitř firmy jako alternativa k propouštění. Nechybí praktická témata, například za jakých podmínek investují firmy do vzdělání svých zaměstnanců.

Programy aktivní podpory zaměstnanosti jsou mantrou mnohých politiků. Jaký je však čistý dopad takových programů na zaměstnanost a mzdy? Ekonomové si na rozdíl od politiků uvědomují, že dopady je velmi obtížné změřit. Ti, kdo ve svém bádání k nějakým výsledkům došli, často zjišťují, že přínosy nejsou tak příznivé, jak o nich propagátoři básní. Mezi typická témata patří také problematika odchodů do důchodu - ekonomové se například snaží zjistit, jaký dopad na chování lidí má určitý daňový systém či penzijní reforma.

Autor: DANIEL MÜNICH, CERGE-EI